

Ágrip af erindinu: Áhrif fjarvinnu á vegakerfið rannsókn styrkt af rannsóknarsjóði Vegagerðarinnar kynnt af Sæunni Gísladóttir hjá Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri

Covid faraldurinn gjörbylti fjarvinnu hér á landi og á árunum 2020 til 2021 jókst fjarvinna til muna hér á landi.

Ég fór svo að velta því fyrir mér hvað svo, varð breyting til lengri tíma? Sem gæti haft áhrif á vegakerfið?

Mig langaði sérstaklega að skoða hvort hefði orðið breyting á vinnusókn hjá þeim hóp sem keyrir lengstu leiðina til vinnu og hefði því mestan ávinning á því að vinna heima.

Þetta eru íbúar jaðarsvæða höfuðborgarsvæðisins sem sækja vinnu til höfuðborgarsvæðisins, en gríðarleg fjölgun hefur orðið meðal íbúa þessara svæða frá aldamótum: **80,7%** á Suðurnesjum; **90,4%** í Árborg; **69,5%** í Hveragerðisbæ og **46,8%** á Akranesi.

Einnig hefur fjölgað verulega meðal íbúa nærsveita Akureyrar sem sækja vinnu til Akureyrar en einnig hefur verið mikil fjölgun á því svæði frá aldamótum. Fjölgun frá aldamótum: **31,7%** í Svalbarðsstrandarhreppi; **21,4%** í Hörgársveit og **16,1%** í Eyjafjarðarsveit.

Könnun var sett í loftið í vor á íslensku og ensku. Henni var dreift sem víðast til að ná til sem flestra, meðal annars í viðeigandi íbúahópa á facebook og vorum við í góðri samvinnu við BHM, HA, SSNE og sveitarfélög deildu könnuninni. Fréttir voru einnig um hana í Vikublaðinu, Kaffinu og Héðinsfirði

Um hentugleikaúrtak var að ræða þar sem fólk valdi að taka þátt sem sá könnunina. Þetta var talið besta leiðin þar sem erfitt hefði verið að nota t.d. úrtak úr þjóðskrá til að finna hópinn. Gagnasöfnun tók líka sex vikur til að ná sem flestum svörum. 271 svar barst, af þeim var 201 svar frá þeim sem skilgreindu sig annars vegar sem íbúa á jaðarsvæðum höfuðborgarsvæðisins sem sóttu vinnu á höfuðborgarsvæðið, og hins vegar sem íbúa nærsveita Akureyrar sem sóttu vinnu til Akureyrar og því voru einungis þau svör notuð

Tilgangur rannsóknarinnar var að bæta stöðu þekkingar um áhrif fjarvinnu á ferðamynstur og þar af leiðandi á vegakerfið.

Helstu niðurstöður voru eftirfarandi:

- **31%** íbúa jaðarsvæða höfuðborgarsvæðisins sem sækja vinnu á höfuðborgarsvæðið og **23%** íbúa nærsveita Akureyrar sem sækja vinnu til Akureyrar segja að breyting hafi orðið á vinnusókn sinni í kjölfar Covid-19 faraldursins
- Mesta breyting hefur orðið á vinnusókn íbúa Suðurlands til höfuðborgarsvæðisins, en 39% þátttakenda þaðan sögðu mun á vinnusókn sinni eftir Covid. 69% íbúa Suðurlands sem sóttu vinnu til höfuðborgarsvæðisins fyrir Covid gerðu það 5 sinnum í viku eða oftar en nú gera 35% það. Flestir íbúar Suðurlands sem sækja vinnu á höfuðborgarsvæðið gera það nú 4 sinnum í viku, frekar en 5 sinnum í viku. Það er athyglisvert að fyrr í mánuðinum lokaði Hellisheiði og bílar festust og þetta hefur verið algengt í fréttum undanfarin ár – fólk sem sækir vinnu frá Suðurlandi er að þessu leyti í öðruvísi stöðu en aðrir því það keyrir yfir heiði
- Talsverður kynjamunur er í vinnusókn þeirra sem sækja vinnu utan heimabyggðar en 65% kvenna sem sóttu vinnu utan heimabyggðar gerðu það 5 sinnum í viku eða oftar fyrir Covid en aðeins 45% eftir Covid. Breytingin er þó einungis 4 prósent hjá körlum, úr 75% í 71%

- Af þeim sem sóttu vinnu utan heimabyggðar fyrir Covid sóttu 67% háskólamenntaðra vinnu utan heimabyggðar 5 sinnum í viku í samanburði við 75% þátttakenda með grunnskóla- eða framhaldsskólamenntun. Eftir Covid hefur bilið breikkað í 50% og 70%
- **63%** þeirra sem sækja vinnu utan heimabyggðar segjast hafa einhvern möguleika á að vinna sína vinnu heima/ í heimabyggð en **37%** segjast ekki hafa möguleika á því. Algjör viðsnúningur er á hlutfalli þeirra sem segjast hafa möguleika á heimavinnu í dag samanborið við rannsóknir sem voru framkvæmdar fyrir Covid
- Aðeins **1%** þeirra sem sækja vinnu utan heimabyggðar segjast nota almenningsamgöngur til vinnusóknar en **95%** einkabíl. Af þeim sem ferðast með einkabíl eru **90%** einir í bílunum
- **35%** ferðast með rafbíl til að sækja vinnu og samkvæmt **81%** rafbílaeigenda hafði það að mjög miklu leyti áhrif á að skipta yfir í rafbíl að sækja vinnu um lengri leið
- Yfirgnæfandi meirihluti sækir vinnu í einkabíl og ferðast einn. Því má leiða líkur að því að í hvert skipti sem einstaklingur vinnur heima/í heimabyggð í stað þess að leggja leið sína til annars vegar höfuðborgarinnar og hins vegar Akureyrar fækki um tæplega einn bíl í umferðinni.

Gróflega má áætla möguleg áhrif breytingarinnar á vinnusókn á vegakerfið ef litið er til tíðni ferða:

- Tökum Suðurland sem dæmi: 24% karla á Suðurlandi og 12% kvenna sækja vinnu til höfuðborgarsvæðisins flesta eða alla daga vikunnar, samkvæmt nýlegri byggðarannsókn eftir Þórodd Bjarnason og fleiri. 1.358 karlar og 636 konur eða samtals 1.994 íbúar. Ef meðalfjöldi ferða hjá þessum hópi fækkar úr 4,4 skiptum (fram og til baka) í 4, er það vikuleg fækkun um 1.595 ferðir
- ÁDU árið 2022 var 12.500 á veginum frá Hellisheiði inn í borgina. Ef ekki hefði dregið úr vinnusókn má deila 1.595 með 7 sem er 228 og deila því sem yfir vinnuvikur, 44 á ári. Þá má áætla fjölgun í ÁDU um 192 eða að ÁDU væri annars u.þ.b. 12.700. Þá væri umferð 1,6% meiri daglega ef ekki væri fyrir breytingu í vinnusókn

Í opnum svörum lýstu þátttakendur auknum lífsgæðum við möguleikann á að stunda fjarvinnu, lægri samgöngukostnaði og miklum tímasparnaði. Einn þátttakandi nefndi til dæmis að hann sparaði 1,5-2 tíma daglega sem færi annars í samgöngur. Því má telja að það sé jákvætt að þróunin virðist í átt að meiri fjarvinnu meðal þeirra sem geta stundað hana

Niðurstöður þessarar könnunar benda jafnframt til þess að almenningsamgöngukerfið dugi ekki sem skyldi fyrir fólk sem er að sækja vinnu utan heimabyggðar og því velji margir að nota frekar einkabílinn

Frekari rannsókn er þörf með stærra úrtaki til að áætla heildaráhrif af fjarvinnu á umferð til höfuðborgarsvæðisins og til Akureyrar en niðurstöður þessarar könnunar benda til þess að fjarvinna sé að aukast meðal þeirra sem sækja vinnu til höfuðborgarsvæðisins og Akureyrar. Því gæti dregið eitthvað úr umferð ef að fleiri einstaklingar fara að vinna heima/í heimabyggð einhverja daga í viku.

Sérstaklega verður áhugavert að fylgjast með áframhaldandi þróun í fjarvinnu ef fólksfjölgun heldur áfram að vera meiri á jaðarsvæðum höfuðborgarsvæðisins en á höfuðborgarsvæðinu sjálfu

